

Warszawa – przedwojenne miasto neonów

WIEDZA W PIGUŁCE

W drugiej połowie XIX w. Warszawa stała się wielkim ośrodkiem przemysłu i handlu. Zostało otwartych wiele luksusowych sklepów, zwanych salonami, magazynami lub składami. Sklepom towarzyszyły szyldy i murale reklamowe. Wyglądu reklam nie regulowały żadne przepisy. Pierwsze reklamy świetlne z kolorowych żarówek pojawiły się w 1914 r. Tworzyły czasem kompozycje pozornie ruchome dzięki zastosowaniu metody zaprogramowanych sekwencji zapalania i gaszenia.

Pierwszy neon uruchomiono w Warszawie w 1926 r. na dachu tzw. Willi Marconiego, stojącej u zbiegu ul. Marszałkowskiej z Alejami Jerozolimskimi (dziś w tym miejscu znajduje się pawilon Cepelii). Reklamował porter browaru Haberbusch i Schiele. Skrzyżowanie tych dwóch ulic, położonych w sąsiedztwie dworca kolejowego, w pierwszej połowie XX w. było centrum miasta. Tu koncentrował się najintensywniejszy ruch pieszych, pojazdów konnych, tramwajów elektrycznych, a później także samochodów i autobusów. W 1939 r. przejścia dla pieszych wyposażone w sygnalizację świetlną nie różniły się już od współczesnych rozwiązań. Największe neony dachowe pojawiały się i znikały, zastępowane przez coraz bardziej efektowne, z ruchomymi lub zapalającymi się i gaszącymi elementami. Neonom dachowym towarzyszyły semaforowe (przytwierdzone do ścian pionowo i prostopadle do nich) oraz naścienne i wystawowe.

Największy i najbardziej zdumiewający neon ustawiono w 1938 r. na kamienicy u zbiegu ul. Zgoda z ul. Szpitalną. Reklamował koniak Montbel Marteau i wyróżniał się dźwignią, na której umieszczono wizerunek butelki. Przechylała się ona do kieliszka, który stopniowo wypełniał się płynem, tego zaś we flaszcze ubywało. Efekt ten osiągnięto, łącząc instalację neonową z kilkoma setkami małych żarówek, które zapalały się i gasły w ściśle zaprogramowanej sekwencji. I to w czasach, w których nie znano komputerów!

Neony rozświetlały nocą najbardziej eleganckie arterie miasta – Krakowskie Przedmieście, Nowy Świat i Marszałkowską, ale pojawiały się także na mniejszych ulicach. Ta właśnie feeria światła podtrzymywała mit „Paryża Północy”, jak lubili nazywać stolicę jej mieszkańcy. Wiele neonów padło ofiarą niemieckich nalotów we wrześniu 1939 r., ale liczne inne przetrwały i świeciły aż do 1942 r., gdy Niemcy wprowadzili bezwzględny nakaz zaciemnienia miasta. Ostatnie wielkomiejskie neony widać jeszcze na zdjęciach z powstania warszawskiego, wkrótce jednak podzieliły one los miasta. Na kolejny zalew neonów Warszawa musiała poczekać do schyłku lat 50.

SŁOWNICZEK

- **neon** : konstrukcja ze szklanych rurek wypełnianych gazem szlachetnym, który zaczyna świecić pod wpływem promieniowania UV. Zależnie od rodzaju gazu i użytych dodatków uzyskuje się dowolnie wybrany kolor światła.

Tekst: Jarosław Zieliński, scenariusz: Małgorzata Bazan, konsultacja merytoryczna: Jarosław Zieliński. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/warszawa-przedwojenne-miasto-neonow/>.

Publikację finansuje m. st. Warszawa

Podstawa programowa:

Plastyka, II poziom edukacyjny

Treści nauczania

Uczeń korzysta z przekazów medialnych oraz stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora).

Uczeń podejmuje działalność twórczą, posługując się podstawowymi środkami wyrazu plastycznego i innych dziedzin sztuki (fotografia, film) w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni.

Zajęcia komputerowe, II poziom edukacyjny

Treści nauczania

Uczeń przygotowuje proste animacje i prezentacje multimedialne